

چگونه توانستیم گوشه گیری و انزوای اجتماعی مصلح یوسفی (دانش آموز پایه هفتم مدرسه عشایری

گیلانی زاده شیخان اشنویه) را برطرف کنیم؟

ایوب حمزه ای¹

1. کارشناسی ارشد، جامعه شناسی، دانشگاه خوارزمی کرج، اداره آموزش و پرورش شهرستان اشنویه، دبیرستان متوسطه اول

عشایری گیلانی زاده شیخان

ایمیل: ayoub.hamzeei@gmail.com

شماره تماس: 09305435112

چکیده

دانش آموزان دوره متوسطه اول و دوم عمدتاً نوجوان و جوان بوده و از خانواده های با دیدگاههای متفاوت و طبقات متفاوت و فرهنگ متفاوت هستند. نوجوانی دوره ای است که در آن دانش آموز بیش از هر زمان دیگر نیاز به راهنمایی و مشاوره دارد. نوجوان ضمن مشورت با اولیا و مربیان، دست کم باید بداند که چگونه خود را بهتر بشناسد و از برخوردهای زیان بخش در محیط خانه و مدرسه پرهیز کند. بدیهی است که خلاقیت و ابتکار فردی معلمان و اولیای خانه، با توجه به تفاوت های فردی کودکان و نوجوانان، نقش سازنده ای در امر مشاوره خواهد داشت.

گوشه گیری، کم رویی و انزوا طلبی¹ عارضه ای است که باعث می شود کودک و نوجوان از برقرار کردن ارتباط با افراد و محیط خارج دوری کنند و این کودکان و نوجوانان نوعاً با تقلیل یافتن علایق ذهنی و عاطفی نسبت به اطرافیان خود از داشتن دوستان نزدیک و صمیمی محروم اند. نوجوانی که کم رو و گوشه گیر است، معمولاً از حضور در فعالیت های جمعی سرباز می زند و فقط با تک دوست خود که نوعاً به او بسیار وابسته می شود اوقات خود را سپری می کند (سیف، علی اکبر 1384). رفتار کم رویی و انزوا طلبی یکی از رفتار های نسبتاً شایع است که فرد را به شدت آزار می دهد و اگر درمان نشود نوجوان را به سمت و سوی مشکلات دیگری مثل عدم اعتماد به نفس، افسردگی، اضطراب و زودرنجی سوق خواهد داد. عدم احساس توانمندی و کمی عزت نفس و نیز ناتوانی در بروز احساسات، بیان افکار و نظریات، خود باعث جدایی فرد از فعالیت گروهی است.

متن اقدام پژوهی زیر مربوط به یک نفر از دانش آموزان کم شنوا است که محرومیت او از نعمت شنوایی کامل بدون استفاده از سمعک موجب افسردگی در او شده و علاوه بر آنکه وضعیت روحی او تحت تأثیر این مسئله قرار گرفته وضعیت درسی و ایجاد رابطه با کلاس، معلم و مدرسه را نیز در ابعاد مختلف تحت تأثیر قرار داده است. لذا از نظر پژوهشی قابل تأمل و بررسی است. در جریان بررسی و پیگیری این مشکل پس از تشخیص مسئله تلاش شده است ضمن استفاده از کتاب های مرتبط با موضوع استفاده از نظر همکاران و کادر آموزشی، تربیتی و پرورشی و مشاور مدرسه و همچنین درگیر کردن دانش آموز مورد نظر با فعالیت گروهی و فردی و با اجرای طرح هایی به حل مسئله پرداخته شود.

1-Isolation

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

کلید واژه ها: انزوا، گوشه گیری، اجتماعی شدن، جامعه پذیری، همسالان، انگیزه، اعتماد به نفس

مقدمه

گوشه گیری و انزواطلبی و کم رویی معمولاً صفات افرادی است که در محیط مدرسه یا کار یا هر فضای دیگری از ورود به جمع‌ها خودداری می‌کنند. این افراد به تنهایی کارهای خود را پیش می‌برند و در کارهای جمعی مشارکتی ندارند. اغلب اطرافیان آن‌ها را خجالتی می‌دانند. در بیشتر مواقع گوشه گیری ویژگی است که افراد از دوران کودکی با خود به همراه دارند، اما انزوا طلبی و گوشه گیری در دوران نوجوانی بیشتر دیده می‌شود. برخی از این خصوصیت خود راضی هستند و شرایط روحی خود را پذیرفته‌اند اما در مقابل کسانی هستند که دلشان می‌خواهد در اجتماع مشارکت داشته باشند و از گوشه گیری خود رنج می‌برند.

انزوا طلبی الگویی از ویژگی‌های شخصیتی است که شامل ترس از طرد شدن، اعتماد به نفس پایین و احساس شرم و خجالت در روابط می‌شود. این افراد تنها ماندن را ترجیح می‌دهند و فقط در صورتی که نسبت به افرادی حس اعتماد سازی شکل گرفته باشد وارد رابطه می‌شوند.

افراد مبتلا به انزوا طلبی اغلب در مکان‌های عمومی، به ویژه در جاهای شلوغ، به سختی احساس امنیت می‌کنند. ممکن است احساس کنند که به یک همدم از جمله یک دوست و یا یک نفر از بستگان نیاز دارند که همراه او به مکان‌های عمومی برود. از میان این مشکلات انزواطلبی و گوشه گیری در میان برخی از دانش آموزان وجود دارد. انزواطلبی و گوشه گیری عارضه‌ای است که باعث می‌شود کودک و نوجوان از برقرار کردن ارتباط با افراد و محیط خارج دوری می‌کند و این کودکان و نوجوانان نوعاً با تقلیل یافتن علایق ذهنی و عاطفی نسبت به اطرافیان خود از داشتن دوست نزدیک و صمیمی محرومند. (سیف، 1380).

بیان مسئله

یکی از مواردی که ممکن است در تجارب تدریس و کلاس داری در طول خدمت‌مان با آن مواجه شویم احتمال وجود دانش آموزانی است که بنا به دلایل گوناگون از نظر اجتماعی و درسی دارای افت بسیار شده و دچار مشکلاتی می‌باشند. چنانکه پیامبران هم علاوه بر شناساندن معروف و منکر خود نیز در همه حال مجری آن بودند و این دو از شئون پیامبران است، ما نیز به عنوان عهده دار امر تعلیم و تربیت، باید جهت شناسایی این نارسائی‌ها و تلاش برای حل آن از طریق همکاران مدرسه و مشاوران و مراکز تخصصی اقدام نماییم.

به نظر بنده اصول و پایه‌ی هر کشوری از آموزش و پرورش آن کشور نشأت می‌گیرد و اگر کشوری بر آموزش و پرورش خود سرمایه گذاری کند، در درازمدت شاهد پیشرفت‌های چشمگیری در تمام امور کشوری خواهد شد.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

با توجه که بنده معلم مطالعات اجتماعی هستم و در اکثر مباحث درسی و کلاسی صحبت بر مشارکت و کار گروهی می شود و عدم شرکت همچنین دانش آموزانی در کارهای گروهی بارز می نماید فلذا در جهت تشخیص و حل مسئله بر آمدم. ما در این تحقیق به یکی از مشکلات که گوشه گیری و انزوا طلبی در دانش آموز خودم می باشد پرداخته ام و در تلاشم مشکل دانش آموز خود را با روش اقدام پژوهی برطرف کنم. در ادامه تحقیق با مراحل کار و نحوه ی انجام این تحقیق آشنا خواهید شد. این مشکل به نوبه ی خود نه تنها در روحیات فرد اثر می گذارد بلکه در درس آن نیز تأثیر گذار خواهد بود و بهتر است معلم چاره ای برای برطرف کردن آن بیاندیشد. حال در مدرسه ی ما پسری با نام مصلح وجود دارد که دچار همین مشکل شده و ما در صدد آن هستیم که مشکل آن را برطرف کنیم که با چنین مسئله ای روبرو هستیم.

توصیف وضعیت موجود

دانش آموز مورد نظر و مورد اقدام پژوهی ما در پایه هفتم مدرسه عشایری گیلانی زاده روستای شیخان تحصیل می کند. روستای مورد نظر در منطقه عشایری شهرستان اشنویه در استان آذربایجان غربی واقع شده است. این روستا با توجه به بزرگی وسعت و جمعیت نسبت به روستاهای اطراف، دبیرستان متوسطه اول در آن واقع شده است و از چهار روستای اطراف (دورود، سرچوم، طازاندره، بطریان) برای تحصیل به این مدرسه می آیند. این مدرسه دارای سه کلاس هفتم و هشتم و نهم بوده و به دلیل فاصله دور از شهر و جلوگیری از ترک تحصیل دانش آموزان دختر، مختلط می باشد. در پایه ی هفتم دانش آموزی وجود دارد که از لحاظ شنوایی هر دو گوش دچار مشکل بوده و در هر دو گوش سمعک نصب شده است.

این دانش آموز در کلاس همیشه ساکت و آرام است و معمولاً برای نشستن در صندلی اول در گوشه (به دلیل مشکل شنوایی) می نشیند ولی در حیاط گوشه ی حیاط را انتخاب می کند، صحبت نمی کند مگر در مواقعی که سوالی از او بپرسیم که آن وقت هم تلاش می کند با سرعت جواب را بدهد و آرام بگیرد و اگر جواب را نداند به من نگاه می کند و هیچ جوابی نمی دهد و وقتی از او میخواهم صحبت کند فقط به من نگاه می کند. در زنگ ورزش با دیگر دانش آموزان بازی نمی کند و تنها در گوشه ای از مدرسه می ایستد و به آنها نگاه می کند. در زنگ های تفریح بارها و بارها مشاهده شده که فقط در گوشه ای می ایستد و یا نشسته و سنگ های در دستش را به هم می کوبد. تا به حال دیده نشده با دانش آموز دیگری در حال گفت و گو و قدم زدن

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

باشد. در کلاس از حق خود دفاع نمی کند و فقط سرش را پایین می اندارد. گهگاهی که صدایش می کنم و یا سوالی از او می پرسم باید کمی با صدای بلند پرسید که این هم معلم را معذب می کند که تفاوت را بارز می کند و اگر هم با تن صدای معمولی بپرسد احتمال دارد که خوب نشنود و دوباره مورد تمسخر و یا نوعی دید دیگر توسط دانش آموزان قرار گیرد، و این تداوم این موقعیت ها از صمیم قلب احساس ناراحتی در وجودم را به وجود آورد و بسیار متأثر شدم.

اهمیت و ضرورت تحقیق (اقدام پژوهی)

جو کلاس وضعیت روحی معلم را تحت الشعاع خود قرار می دهد و من را بر آن داشت که به عنوان یک مسئله ی ملموس و حساس در مورد آن بیاندیشم و به فکر کاهش ناراحتی این دانش آموز باشم.

توجه به اصلاح و بهبود وضعیت از لزومات هر سازمانی است به عبارتی هر سازمانی در جریان شکل گیری خود به سوی اهداف تعیین شده خود با موانع گوناگون روبرو می شود که گاهی ممکن است موجب انحراف یا توقف آن شود. پس برای آنکه در مسیر تحقق اهداف خود گام بردارد یک مکانیزم نظارت و کنترل مبتنی بر معیارهای اهداف خاص و مشخص که حافظ بنای سازمان نیز باشد ضروری است.

گوشه گیری و وانزوا طلبی عارضه ای است که باعث می شود کودک و نوجوان از برقرار کردن ارتباط با افراد و محیط خارج دوری کند. این کودکان و نوجوانان نوعاً با تقلیل یافتن علایق ذهنی و عاطفی نسبت به اطرافیان خود از داشتن دوستان نزدیک و صمیمی محرومند. نوجوان که گوشه گیر است معمولاً از حضور در فعالیت های جمعی سر باز می زند و فقط با تک دوست خود که نوعاً به او بسیار وابسته می شود اوقات خود را می گذراند.

این رفتار یکی از زفتارها نسبتاً شایعی است که فرد را به شدت آزار می دهد و اگر درمان نشود فرد را به سمت مشکلات دیگری مثل عدم اعتماد به نفس، افسردگی، اضطراب و زودرنجی سوق می دهد. عدم احساس توانمندی و کمی عزت نفس و نیز ناتوانی در بروز احساسات، بیان افکار و نظریات خود باعث جدایی فرد از فعالیت های گروهی است.

برخی از کودکان و نوجوانان به دلیل داشتن برخی ویژگی های جسمانی مانند همین توانایی شنوایی و یا قد کوتاه و یا در برخورد با محرومیت عاطفی و ناکامی ها و تنش های موجود در خانواده راه عزلت طلبی و وانزوا گزینی را پیش می گیرند و بر

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

خلاف افراد پرخاشگر که دیگران را مورد پرخاشگری خویش قرار می دهند او با پرخاشگری درونی، خود را هدف پرخاشگری شان قرار می دهند. (لیندن فیلد، 1383: 207)

ویژگیهای جسمانی و حساسیت های شدید یک نوجوان در کنار برخی از برداشت های غلط وی، بد بینی و انزوای او را به همراه آورده و همین عوامل به بی علاقه شدن وی نسبت به جمع و اجتماع و درس انجامیده است.

از طرف دیگر واکنش هم کلاسی ها و نوع نگاه آنها به یک همکلاسی با این ویژگی ها و گاهها تمسخر و زدن برچسب های شکننده سبب می شود تا انزوا و بدبینی شاگرد عمیق تر شود و در نهایت کار به جایی بکشد که دانش آموز به سبب رفتارهای هم کلاسی و دوروبری هایش بیش از پیش منزوی و دچار سایر آسیب های نابه هنجار در مدرسه و جامعه شود.

گوشه گیری در لغت

گوشه گیری از نظر لغوی به معنای تنها و مجرد و در خلوت نشستن و از جمع کناره گرفتن است. گوشه گیر کسی است که از مردم دوری کند و عزلت می گزیند و بدان وسیله خود را با محیط اطراف سازگار می سازد، البته هر نوع عزلت و در تنهایی ماندن گوشه گیری تلقی نمی شود، هر انسان گاه گاهی دوست دارد تنها باشد تا به خود شناسی و حل مشکلات زندگی بپردازد. گوشه گیری زمانی حالت بیماری پیدا می کند که فرد از آمیزش با جمع و هموعان بیزار و بیمناک باشد. در این مورد اگر گوشه گیری به موقع درمان نشود به پیدایش حالات روانی شدید و افسردگی منجر میشود. (سیف، 1384: 335)

انواع انزوا طلبی و گوشه گیری:

کناره گیری اجتماعی - لالی انتخابی - دوری گزینی - اوتیسم

در کناره گیری اجتماعی افراد انزوا طلب در سازگاری اجتماعی دچار شکست می شوند و از بروز برخورد و معاشرت با مردم خود داری می کنند و سرگرمی های فردی را بر هر چیزی مقدم می شمارند. اغلب آرام و بی سرو صدا بوده و دارای حرکاتی کند می باشند ولی گاهها عکس العملی تند از خودشان نشان می دهند و در انجام امور دچار شرم می باشند و این کار موجب عدم توانایی در کسب مهارت ها میگردد.

افراد گوشه گیر در کلاس درس اشکالی برای معلم خود به وجود نمی آورند و اکثر معلم با آنها برخوردی ندارد و اغلب به حال خود رها میشوند و چنین دانش آموزی از این کار رها شدن در عذاب است. (شفیع آبادی، ناصری، 1383: 186)

عزت نفس (اعتماد به نفس)²

عزت نفس عبارت است از احساس ارزشمند بودن. این حس از مجموع افکار، احساسات، عواطف و تجربیات انسانها در طول زندگی ناشی می شود. عزت نفس که همه افراد صرف نظر از تفاوت ها به آن نیازمندند واقعاً بر همه سطوح زندگی آنها اثر می گذارد. انسانی که به جز عزت نفس در زندگی هیچ چیز نداشته باشد همه چیز به دست خواهد آورد. اما اگر فردی همه چیز داشته باشد ولی عزت نفس نداشته باشد همه آن داشته های خود را از دست خواهد داد. دانش آموزی که فاقد عزت نفس است بدون شک دچار افت تحصیلی خواهد شد. دانش آموز فاقد عزت نفس دارای ویژگیها و علائمی خاص به شرح زیر است.

1- مسئولیت پذیر هستند

2- به پیشرفت هایشان افتخار می کنند

3- مستقل عمل می کنند

4- به چالشهای جدید مشتاقانه رو می آورند

5- دامنه وسیعی از هیجانها و احساسات را نشان می دهند

6- ناکامی ها را به خوبی تحمل می کنند

7- احساس می کنند که می توانند دیگران را تحت تاثیر قرار دهند.

اهداف کلی اقدام پژوهی

حل مشکل انزوا و گوشه گیری مصلح یوسفی دانش آموز پایه هفتم مدرسه ی عشایری گیلانی زاده شیخان

اهداف جزئی اقدام پژوهی

همکاری و همبازی همکاران مدرسه و دانش آموزان در کارهای گروهی.
شناخت و پیشگیری از آسیب های اجتماعی دانش آموزان در محیط مدرسه و جامعه.
تقویت حس همدلی و مسئولیت پذیری در مدرسه و ارتقای آن به جامعه.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

گردآوری اطلاعات (شواهد 1)

ارزیابی معلم از رفتارهای دانش آموزان در طول سال تحصیلی از اهمیت جدی برخوردار است. در طی چند سال تدریس شاهد مشکلات دانش آموزان بوده ام و در حد توان اقدام به یاری آنها کرده ام. بعد از چند هفته متوجه شدم دانش آموز مورد بحث در جریان بحث های کلاسی شرکت نمی کند. از او پرسش می کنم بسیار با احتیاط جواب می دهد و مرتب برمی گردد و منتظر عکس العمل همکلاسی هایش است. حدس زدم که این رفتارها به علت بیماری جسمی او باشد.

دوست داشتم در مورد او بیشتر بدانم. برای گردآوری اطلاعات ابتدا از همکاران و سایر کارکنان مدرسه مدرسه مقطع ابتدایی اش (که حدود صد متر از مدرسه متوسطه اول فاصله داشت) شروع کردم با توجه به این که بعضی از همکاران و مدیر مدرسه آقای هزار خالیدی در شش سال گذشته با این دانش آموز در ارتباط بوده اند پس شناخت بیشتری نسبت به دانش آموز مورد بحث دارند و آگاهی و اطلاعات آنها برای اقدامات بعدی من قابل استفاده است. علاوه بر آن سعی کردم از طریق مشاهده و صحبت حضوری از لحاظ وضعیت اخلاقی، خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی و ... او را بیشتر و بشناسم و با نقاط ضعف و قدرت او آشنا شوم. کنش و واکنش در محیط مدرسه نوعی از رفتار اجتماعی محسوب می شود.

رفتار اجتماعی هر کس نشان دهنده ی منش و شخصیت فکری اوست. برخوردهای رسول اکرم (ص) با مردم می تواند اسوه باشد. جاذبه ی شخصیتی هر کس تا حد زیادی مرهون رفتار محبت آمیز با مردم است و لبخند محبت می آورد و کدورت را می زداید. طرز گفتاری که هر کس در اولین لحظه برخوردش با مخاطبان دارد آینه ای است که درون او را نشان می دهد. سلام گفتن، دست دادن و مصافحه کردن نشانه و شرط تواضع و حسن خلق است.

اگر معلم بتواند با توجیه رفتار اجتماعی دانش آموز پی به آینه ی وجودش ببرد بهتر می تواند او را بشناسد و برای ساختن او تصمیم بگیرد.

مشاهده رفتار مصلح در مدرسه توسط معلم

مصلح بر روی کلاس همیشه تخت گوشه کلاس را برای نشستن انتخاب می کند. در بحث های گروهی کمتر شرکت نمی کند و فقط به هنگام سوال و جواب حرف می زند آن هم آهسته و به صورت زمزمه ولی با این حال در امتحانات کتبی نمرات متوسطی را کسب می کند در کلاس شکایتی از کسی ندارد حتی اگر بچه ها او را اذیت کنند ولی به احتمال زیاد در درون می جوشد.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

وزارت آموزش و پرورش
اندر کار آموزش و پرورش استان هرمزگان
معاونت آموزش و پرورش شهرستان جاباب

موسسه علمی آموزشی پژوهشی
آگامی ننگر
شماره ملی: ۱۴۰۱۵۷۳۳۰

دانشگاه هرمزگان
Hormozgan University

در زنگ تفریح اکثراً تنهاست و گاه وقتی با یکی از بچه ها به نام سیروان هم صحبت می شود. در مواقع تنهایی در گوشه ای از حیاط مدرسه می ایستد و به بچه ها نگاه می کند و گاهی قدم می زند. در زنگ ورزش در بازی با بچه ها اصلاً شرکت نمی کند و کتاب در دست میگیرد و وقتی از او خواسته می شود که با بچه ها بازی کند فقط به دنبال بچه ها می رود و حتی از توپ گریزان است و از گرفتن آن خوداری می کند. در هنگام رفتن به خانه تنها و سربه زیر به خانه می رود و گاهی اوقات سیروان او را همراهی می کند.

مصاحبه از والدین و دوستان

روزی به خانه مصلح رفتم و با والدین او ملاقات کردم. پدر او فردی مسن تقریباً شصت و پنج ساله و مادرش نیز مسن بود. پدرش این گونه بیان میکرد که چهار فرزند دارم دو پسر و دو دختر که هر کدام بعد از ازدواج به شهر رفتند و مصلح آخرین فرزند من است که او در سن سه ماهگی دچار تشنج شد و بعد از مداوا فکر کردیم که مشکل رفع شده است ولی در سن دو سه سالگی فهمیدیم که کم شنوایی دارد اما پسر مؤدب و کم حرفی است او را خیلی دوست دارم و هر چه بخواهد برای او آماده می کنم. مادرش بیان می کند او همیشه بعد از انجام تکالیفش به سراغ تلویزیون می رود، کمتر بیرون می رود و وقتی از او می خواهم کاری انجام دهد و یا به خانه ی اقواممان بیاید بدون چون چرا می پذیرد اما در مهمانی ها آرام و ساکت است و با کسی هم حرف نمی زند و فقط به سوالات دیگران جواب کوتاه می دهد و بارها او را نزد پزشک برده ایم و گفتند که باید پیش مشاور و روانپزشک بروید ولی از ترس برچسب اینکه بگویند پسرش اختلالات روانی دارند تا کنون مصلح را پیش مشاور نبرده ایم.

دوست مصلح (سیروان) می گوید مصلح از اول ابتدایی تا الان با من هم کلاسی است او پسر خوبی است ولی بچه ها او را دوست ندارد چون خوب بازی نمی کند اما او پسر مؤدب و ساکتی است و با کسی کاری ندارد درس هایش را هم خوب می خواند و فقط دوست ندارد زیاد با کسی حرف بزند. اکثر هم کلاسیهایمان غیر از دانش آموزانی که از سایر روستاها می آیند از اول ابتدایی هم کلاس مصلح بوده اند و با او مشکلی ندارند و رفتار سایر هم کلاسی های دخترمان هم با او خوب و عادی است ولی تعدادی دانش آموز پسر که امسال با او هم کلاسی شده اند و یا کلاس بالای ها غیر عادی هست و مدام از روی کنجکاوی و شیطنت با او سخن می گویند و این مصلح را ناراحت می کند که با دیدی دیگر به او نگاه می کنند.

همکلاسی های دیگر مصلح می گویند که ما کاری با او نداریم او خودش دوست ندارد با ما باشد و با ما بازی نمی کند حتی روی کلاس هم چیزی به ما قرض نمی دهد و دوست دارد همه چیزش فقط مال خودش باشد و یکی از بچه گفت " آقا او مریض است " بقیه بچه ها هم او را تأیید کردند.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

معلم سال قبل مصلح میگوید که مصلح در سال قبل نیز چنین آرام وساکت بود و هر چه تلاش کردم که او را تغییر دهم که بر روی کلاس اظهار نظر کند و خود را نشان دهد در او اثری نداشت و گاهی به تنبیه متوسل می شدم که بدتر در او تأثیر عکس داشت. و در طول سال مأمورانی که از طرف بهداشت آمدند اظهار داشتند که مصلح در سن پایین دچار تشنج شده و لازم است که توجه بیشتری به او شود.

در صحبت خصوصی با مصلح متوجه شدم که نگرشی منفی به بعضی از دوستان و همکلاسی هایش دارد. خصوصاً تا حد مرگ از یکی از هم کلاسی هایش متنفر شده است زیرا می گوید طوری به من نگاه می کند که انگار جن دیده است و من از دید متفاوت خیلی بدم می آید به این خاطر دوست دارم که تنها باشم و این نوع نگاه ها را در مدرسه و جامعه نبینم.

مدیر مدرسه آقای امیرعشایری هم بیان کردند که متوجه انزوای مصلح هستند و با کمک مشاور مدرسه که هفته ای دو روز در مدرسه هستند پیگیر این مسئله هستند.

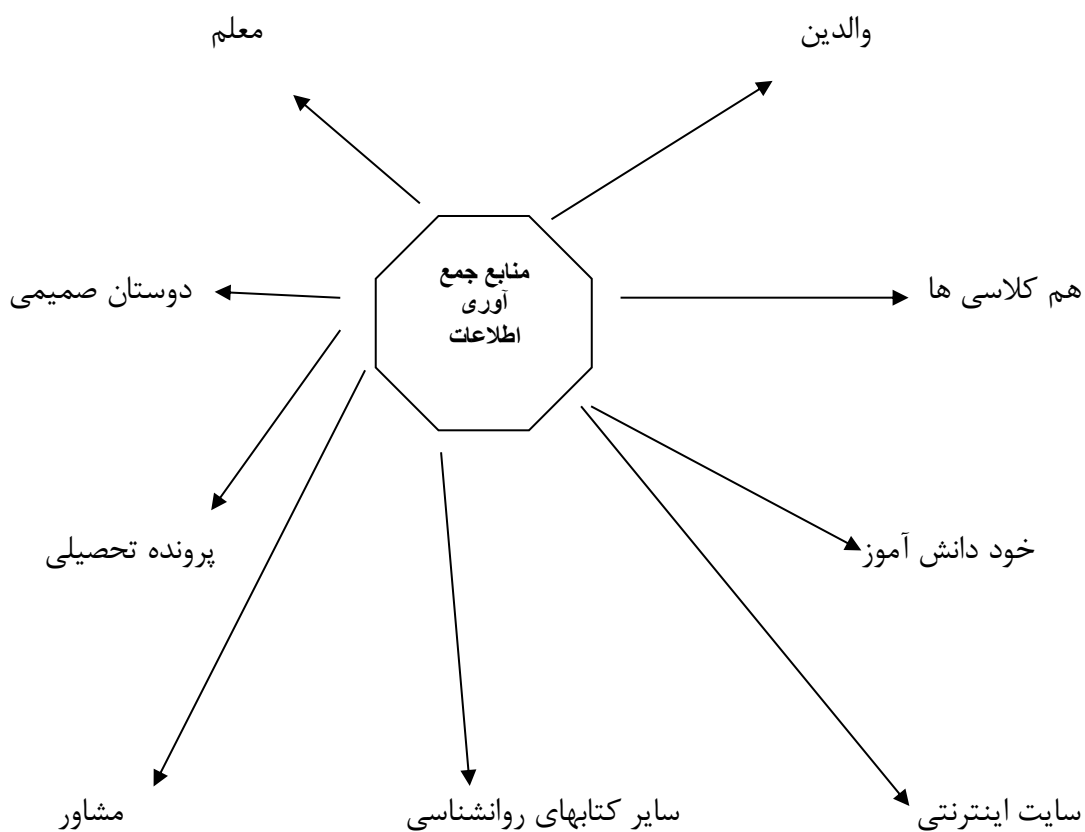
مشاور مدرسه را ملاقات کردم (چون روز تدریس و حضور در مدرسه یمان متفاوت بود) واقع را برای او شرح دادم و به او اطمینان دادم که هدفم تنها کمک به مصلح است. مشاور مدرسه نیز بیان کردند که همراه با مدیر مدرسه و بنده که معلم مطالعات اجتماعی مصلح بودم و رابطه خوبی با او داشتم و مصلح با من از سایر همکاران راحتتر بود تصمیم به همکاری چند جانبه گرفتیم.

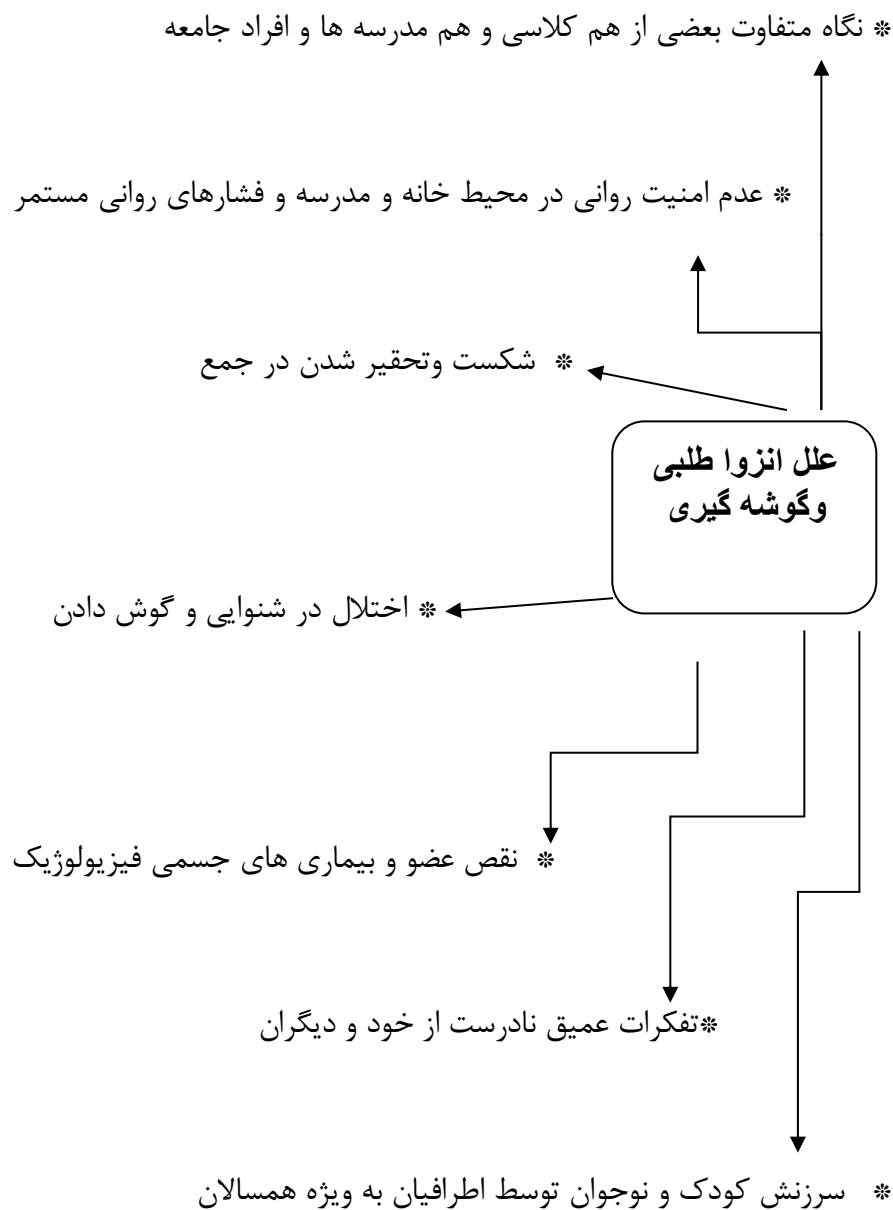
در چند روز آینده مشاور مدرسه به وسیله پرسشنامه اخلاقی wood worth که آن را به همه ی دانش آموزان آن کلاس داد تا پر کنند به تمایلات مصلح به افسردگی اطمینان حاصل کرد و آن را با من در میان گذاشت.

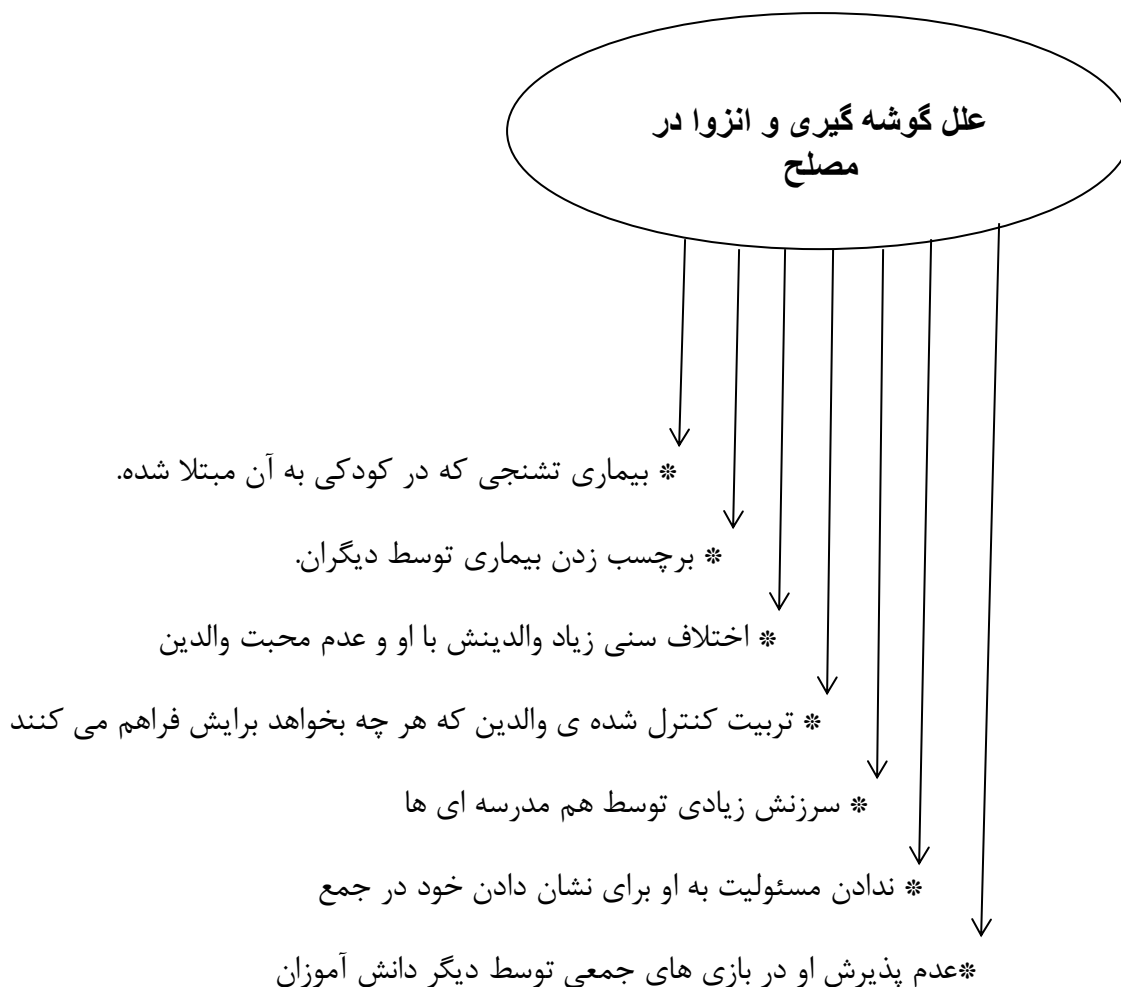
اسناد و مدارک موجود

با توجه به کارنامه های مصلح در سال های قبل پی بردم که مصلح در دروس شفاهی نمرات پایینی داشته و میانگین نمرات بقیه ی دروس آن متوسط است و همیشه در درس ورزش نمره حداقل را کسب نموده و در سال جاری نیز نمرات دروس شفاهی و در پرسش و پاسخ های کلاسی نمرات ضعیفی داشته ولی در امتحانات کتبی نمرات متوسط اما قابل توجهی را کسب نموده است. در پرونده دانش آموز که دفترچه سلامت آن را مطالعه کردم مصلح از هر لحاظی مشابه بقیه ی هم سن سالان خودش سالم می باشد ولی در قسمت یادداشتهای پایانی آن نوشته " به گفته ی والدین دچار بیماری تشنج شده " که ما این را نیز باید مد نظر داشته باشیم.

تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده به روش نقشه ی مفهومی

ارائه راه حل

در تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده برای حل مشکل مصلح راه حل های جدید و جالبی بدست آمده که به ترتیب اولویت عبارتند از:

- * تشکیل جلسه ی همکاران مدرسه با هماهنگی مدیریت محترم مدرسه آقای امیرعشایری و مشاور گرامی در مورد هماهنگی درست و در راستای اصول علمی مشاور و ایجاد جو روانی عادی و درست در کلاس (راه حل موقتی)
- * استفاده از تجربیات همکاران و سایر کارکنان مدرسه

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

* حمایت عاطفی و واگذاری مسئولیت های مناسب با توجه به میزان توان جسمی و ذهنی مصلح جهت تقویت اعتماد به نفس

آن

* قرار ندادن مصلح در موقعیت هایی که شکست را به دنبال دارد و بالعکس تشویق و زمینه سازی جهت حضور مصلح در

فعالیت های جمعی و گروهی

* ایجاد آمادگی لازم برای جرأت ورزی در بیان عقاید و نظریات خود و نیز پذیرش نظریات مخالف از طرف مقابل

* مراجعه به پزشک و بررسی وضعیت جسمی مصلح (در صورت وجود مشکل) و رفع مشکل و اندیشیدن راه جدید

* ارجاع به مرکز تخصصی مشاوره و روانشناسی شهرستان اشنویه و پیگیری نتایج به دست آمده

اجرای راه حل

در اجرای راه حل بر طبق اولویت بندی راه حل اول یعنی:

((حمایت عاطفی و واگذاری مسئولیت های مناسب با توجه به میزان توان جسمی و ذهنی مصلح جهت تقویت اعتماد به نفس

آن)) را برگزیدیم و جهت اجرای به منوال زیر اقدام کردیم.

در اولین اقدام از اولیاء مصلح دعوت کردیم که به مدرسه آیند ولی تنها مادر مصلح به مدرسه آمد بعد از احوالپرسی های روزمره

خواسته های خود را به ترتیب اولویت های زیر با او در میان گذاشتم و از او خواستم که آنها را با خانواده در میان بگذارند و حتماً به

آن عمل کنند.

*مسئولیت کارهای مصلح را به خود او واگذار کنند.

*در کارهای خانه از مصلح کمک بخواهند و به او مسئولیت واگذار کنند.

*فرزند خود را با نام های آقای مهندس ، آقای دکتر... صدا بزنند.

*در جمع هایی که مصلح حضور دارد از او تعریف و تمجید کنید.

و نیز تصمیم گرفتم خودم در مدرسه کارهای زیر را برای بهبود مصلح انجام دهم

*مصلح را به عنوان نماینده ی کلاس معرفی کنم.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

*همهانگ با مشاور مدرسه صحبت کردن با مصلح اینکه شرایط او از لحاظ جسمی غیرعادی نیست و نباید این دید را داشته باشد که متفاوت هست.

*در زنگ مطالعات اجتماعی مصلح را در بحث ها شرکت دهم.

*در زنگ های تفریح گاهی با او خلوت کنم وبا او هم صحبت شوم.

*بیشتر او را پای تخته بیاورم و از او سوالات شفاهی بپرسم.

*کارهای خارج منزل و به صورت گروهی (که مصلح عضو گروه باشد)به آنها بدهم مانند ساختن کار دستی های کتاب مطالعات اجتماعی(قسمت اشیای تاریخی درس تاریخ).

*و در نهایت مسئولیت هایی در کلاس و مدرسه به او بدهم که بیشتر با دانش آموزان هم کلام شود. مثلاً همیار کلاس و مدرسه

لازم به ذکر است که مشاور مدرسه همکاری بسیار زیادی داشتند و معتقد بود نباید بین مصلح و سایر دانش آموزان تفاوت ویژه ای قائل شویم چون وضع بدتر می شود و اگر احساس کند که با سایرین متفاوت است تفاوت در رفتار را ترحم تلقی می کند و بسیار غمگین خواهد شد که این نظر بسیار مفید بود و کمک شایانی به من کرد تا در رفتارم هیچ گونه تفاوتی قائل نشوم. ارتباط سنگ بنای جامعه انسانی است که بدون آن فرهنگ هرگز به وجود نمی آمد. ارتباط عبارت است از فن انتقال اطلاعات، افکار و رفتارهای انسانی از یک شخص به شخص دیگر به طور کلی هر فرد برای ایجاد ارتباط با دیگران و انتقال پیام های خود به آنها برنامه ریزی می کند در این رهگذر از وسایل مختلف بهره جوید.

جمع آوری اطلاعات (شواهد2)

پس از اجرای راه حل ارائه داده شده نوبت به جمع آوری اطلاعات میرسد و ما در این مرحله می خواهیم بدانیم که آیا نتایج خوبی را از این راه حل بدست آورده ایم یا راه حل جدیدی برای مشکل مصلح انتخاب کنیم.

معلم: بعد از جلسه مذکور همکاران و همهانگی های لازم با مشاور مدرسه در جهت بیشتر دخیل کردن مصلح در بحث ها و دادن برخی مسئولیت ها به وی، تغییراتی در رفتار مصلح مشاهده شد. مثلاً در زنگ تفریح هنوز هم در گوشه ای می ایستد ولی بعضی وقت ها مشاهده می شود که کنار بچه ها ایستاده و به حرف های آنها گوش می دهد. در زنگ ورزش با بچه ها بازی

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

می کند ولی هنوزم از توپ گریزان است و تویی که به او می سپارند فوراً به فرد دیگری می سپارد تا از مسئولیت آن فرار کند. در درس شفاهی بهتر شده اما هنوزم اثرات استرس واضطراب در چهره ی او آشکار است و کار خود را به عنوان نماینده ادامه می دهد و همه ی دانش آموزان از او راضی هستند.

والدین: در دیداری که با والدین مصلح در مدرسه داشتیم اظهار داشتند که مصلح در جلوی آینه می ایستد و با خود حرف می زند(که این نشانه ی تلاش مصلح برای اجتماعی شدن می باشد). وقتی به مهمانی میخوایم برویم فوراً حاضر و آماده می شود. کارهایی را که به او می دهیم بعضی وقت ها آنها را خراب می کند اما باز هم دوست دارد در کارهای خانه به ما کمک کند. گاهی اوقات دوست او مصلح به خانه می آید و با هم بازی می کنند و درس می خوانند.

دوستان مصلح و همکلاسی ها: مصلح در درس هایش پیشرفت کرده و در زنگ ورزش با ما بازی می کند. هم گروهی های مصلح اظهار داشتند مصلح در کارهای گروهی خیلی خوب است و کارهایش را درست انجام می دهد و به ما هم کمک می کند. سیروان می گوید: من به خانه مصلح میروم و با او بازی میکنم و در درس هایش به او کمک می کنم، مصلح با بقیه بچه ها دوست شده و بچه ها دیگر به او بیمار نمی گویند.

تجزیه و تحلیل اطلاعات(دوم)

در اطلاعات به دست آمده از مشاهدات معلمان و والدین و دیگر دوستان مبنی بر اینکه مصلح در اجتماع و گروهها حاضر می شود و از با آنها بودن لذت می برد حاکی از آن است که تلاشهایی که انجام داده ایم مصلح را از حالت انزوا و گوشه گیری تا حدود زیادی درآورده و در حال سوق دادن به سوی اجتماعی شدن می باشد.

از مشاور و اداره هم روند جلسات مشاوره مرکز تخصصی مشاوره اشنویه را هم پرسیدیم که شکر خدا آن هم خوش بینانه بود. گرچه نمی توانیم ادعا کنیم که مصلح کاملاً بهبود یافته اما این را می توانیم بگوییم که مصلح تغییرات چشمگیری داشته و در این راه در حال پیشرفت می باشد و ما برای بهبود کامل مصلح همین رویه را در پیش می گیریم به امید آنکه مصلح یکی از شخصیت های اجتماعی این مرز و بوم گردد.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

ارزشیابی تاثیر اقدامات جدید و ارزیابی آنها

در فرایند اقدام پژوهی به تدریج رفتار دانش آموز تغییر بسیار پیدا کرده و همچنین در سایر دانش آموزان روش هایی که به شیوه گروهی انجام شده بود باعث شده بود نظر آنها نسبت به درس و معلم عوض شود و نگرشی مثبت پیدا کنند.

در درس هایی که به شکل گروهی و با استفاده از روش های فعال تدریس اجرا می شد به عنوان سرگروه از جانب دیگر همکلاسی ها انتخاب می شد و نگرش او نسبت به دوستانش عوض شد.

دانش آموز مورد نظر در اثر پیدا کردن اعتماد به نفس و با شادابی تمام در مسابقات علمی مقام دوم را در بین دانش آموزان به دست آورد. مادر او ارتباط نزدیکی با اولیای مدرسه برقرار کرد که جالب اینکه خود مصلح خواهان آمدن مادرش به مدرسه بود.

از لحاظ درسی همان طور که ذکر شد پیشرفت قابل ملاحظه ای داشت و از نظر اخلاقی دیگر با آن مصلح ی جلسه ی اول قابل مقایسه نبود. زمانی که از دیگر همکاران در مورد او سؤال کردم همه از این همه تغییر در شگفت بودند. دبیر ورزش بیان کرد آثار انزوا و گوشه گیری به شدت گذشته در رفتار او مشاهده نمی شود. اما باز هم گاهی اوقات به فکر فرو می رود.

از ویژگی های یک پژوهش خوب، فراگیر بودن و قابل تعمیم بودن آن است. به عبارتی اگر نتایج به دست آمده از یک فعالیت تحقیقی برای هم نوعان نیز قابل استفاده باشد از ارزش بیشتری برخوردار است. هدف از اقدام پژوهی حاضر ایجاد تغییرات رفتاری و حل مشکل انزوا و گوشه گیری دانش آموز مذکور بوده است به گونه ای بتواند برضعفی که در درون خود احساس نموده غلبه کند و زندگی جدیدی را از حیث فردی و اجتماعی آغاز کند.

ارزیابی نتایج و گزارش نهایی

من در این تحقیقی که انجام دادم به نتایج مهمی رسیدم که تأثیرات این نتایج نه تنها در دانش آموز بوده بلکه در خودم نیز تأثیرات فراوانی داشته. به این نتیجه رسیدم که یک معلم در امر آموزش فقط وظیفه ی یاد دادن معلومات به روش های مختلف به دانش آموزان را ندارد بلکه باید در لحظه ی ورود به کلاس ابتدا وضعیت روحی آنها را بسنجد و اگر دانش آموزی از لحاظ روحی آماده نباشد معلم نمی تواند کار خود را شروع کند. یک دانش آموز ممکن است مشکل کوچکی در او باشد و اگر معلمی متوجه آن بشود و درصدد رفع آن تلاشی نکند بزرگترین ظلم را در حق آن کودک معصوم انجام داده است زیرا ممکن است آن مشکل کوچک در دراز مدت به مشکلی بزرگ و غیر قابل درمان شود و در مورد دانش آموز خودم (مصلح) در نهایت پی بردیم

که علت به وجود آمدن مشکل مصلح در وهله ی اول عدم اعتماد به نفس (به دلیل وضعیت جسمانی)، عدم محبت و توجه اطرافیان و طرد شدن توسط دوستان و همکلاسی هایش بوده که ما در پیش گرفتن روش ((حمایت عاطفی و واگذاری مسئولیت های مناسب با توجه به میزان توان جسمی و ذهنی مصلح جهت تقویت اعتماد به نفس آن)) به مصلح در زمینه ی ابراز محبت به او نیز اعتماد به نفس داده ایم که نه تنها مشکل گوشه گیری او را رفع کرده بلکه او فردی اجتماعی با اعتماد به نفس بالا گردیده است.

پیشنهادهات

- 1- با توجه به تفاوت های فردی پیشنهاد می شود همکاران گرامی رفتارهای اجتماعی دانش آموزان را در کلاس درس مورد ارزیابی قرار دهند.
- 2- تجربیات به دست آمده در مورد حل مشکلات آموزشی و تربیتی دانش آموزان در جلسه شورای دبیران به بحث و تبادل نظر گذاشته شود تا همکاران از نظرات یکدیگر استفاده نمایند.
- 3- با توجه به اینکه گوشه گیری و انزوا و در نهایت افسردگی شایع ترین و بزرگترین بیماری روانی قرن حاضر است، پیشنهاد می شود امکانات جامع و کاملی در این زمینه در کلاس های آموزشی ضمن خدمت برای معلمان و کلاس های آموزش خانواده به اطلاع اولیا دانش آموزان و معلمان رسانده شود زیرا پیشگیری بهتر از درمان است.
- 4- اجرای بیشتر کارهای گروهی و تیمی در مدارس و کلاس ها و لزوم شرکت تمامی دانش آموزان در این فعالیت ها
- 5- طرح شاداب سازی مدارس از لحاظ فیزیکی و روانی

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

منابع: فهرست منابع و مأخذ

- 1- امیری، میثم، رحمانی، تیمور(1385)، بررسی آثار سرمایه اجتماعی درون و برون گروهی بر رشد، فصلنامه علمی پژوهشی، جستارهای اقتصادی، سال سوم، شماره ششم، پاییز و زمستان 1385.
- 2- بشیری، ابوالقاسم(1382)، از خودبیگانگی، مجلات معرفت، شماره 91، تیر 1382 لیندن فیلد، گیل. (1383). اعتماد به نفس برتر . مترجم: حمید اصغری پور، نگار اصغری پور. تهران: ناشر جوانه رشد.
- 3- پاپنهایم، فریتس، از خودبیگانگی انسان مدرن، ترجمه مجید مددی، تهران 1387، نشر آگه.
- 4- جاسبی، عبدالله، از خود بیگانگی انسان از نظر اسلام و سایر مکاتب، نشریه اقتصاد و مدیریت، شماره 39 .
- 5- سامانی، سیامک، رضویه، اصغر(1385)، رابطه همبستگی خانوادگی و استقلال عاطفی با مشکلات عاطفی، مجله پژوهش در سلامت روانشناختی، دانشگاه تربیت معلم، دوره اول، شماره اول، بهار 1386.
- 6- سیف، علی اکبر.(1384). تغییر رفتار و رفتار درمانی نظریه‌ها و روش‌ها. تهران: نشر دوران.
- 7- سیف، مصلح سیروان. (1380) روانشناسی تربیتی(اصلاح الگوی رفتاری کودکان): انتشارات دوران.
- 8- شارع پور، محمود، جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران، انتشارات سمت 1387.
- 9- شفیق آبادی، عبد... . ناصری، غلامرضا.(1383) . نظریه‌های مشاوره و روان درمانی. تهران: ناشر مرکز نشر دانشگاهی.
- 10- مصاحبه از همکاران و سایر کارکنان مدرسه خصوصا کمک مشاور مدرسه و مدیر گرامی.

(والسلام علیکم و رحمہ و برکاتہ)